

Педагогічні кадри для економічної освіти: навчання впродовж життя

Аналізується специфіка підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для системи економічної освіти; підкреслюється потреба їх самонавчання у відповідності зі зміною економічного середовища, забезпечення економічної освіти впродовж життя.

Ключові слова: людина, освіта, педагогічні кадри, економіка, культура, виховання, самонавчання.

Важливим аспектом проблеми підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів для системи економічної освіти України є постійна орієнтація на змінне реально-економічне середовище, яке постійно вимагає підвищеного рівня науково-теоретичного та навчально-професійного реагування та підвищення педагогічної кваліфікованості. «Розвиток ринку праці, а також динаміка змін на ньому вимагає від освітянських закладів підготовку та перепідготовку фахівців з сучасними знаннями та вміннями, які вільно володіють теоретичними основами економічних знань, знаються на всіх аспектах застосування в практичній діяльності інноваційних технологій, мають навички поновлення та вдосконалення знань впродовж життя» [1, с.265]. Таким чином, у підготовці та перепідготовці науково-педагогічних кадрів для системи економічної освіти нами підкреслено декілька ключових, з нашої точки зору, необхідних засобів розвитку та принципів, одним з яких є важливість забезпечення викладачам дисциплін економічного профілю постійно підвищувати свою теоретичну та практичну кваліфікованість, а також навчатися впродовж життя.

Водночас, існує необхідність вибудовування розгалуженої системи навчання впродовж життя для спеціалістів економічно-підприємницької галузі через надзвичайну динамічність та змінність сучасного глобального та національного фінансово-економічного та виробничо-інноваційного простору, що особливо актуалізує сьогодні концептуально-теоретичний аналіз проблематики, пов'язаної з особливостями та завданнями реалізації економічної освіти впродовж життя. «Кадровий супровід інноваційної економіки важко уявити без нової наукової еліти, лідерів в освіті, без створення умов для навчання впродовж всього життя. Сьогодні у всьому світі робиться наголос на неперервній освіті. У більшості високотехнологічних країн світу одночасно навчається біля 50 відсотків дорослого населення. Тому одним із головних ресурсів інноваційного розвитку повинно стати створення сучасного механізму функціонування системи підвищення кваліфікації і загалом задоволення освітянських потреб людини впродовж її життя» [2, с.6]. Саме підвищення своєї професійної та особистісно-моральної компетентності завдяки використанню можливостей та структур освіти впродовж життя є, з нашої точки зору, одним з найефективніших засобів становлення та осучаснення світогляду та ціннісних орієнтацій українських підприємців.

При цьому, надзвичайно важливим моментом в цьому аспекті є постійна необхідність для самих підприємців підвищувати свою кваліфікованість через систему освіти впродовж життя. «Особливо актуальними питання безперервної освіти є для суб'єктів підприємництва. Це зумовлено тим, що підприємці, які започатковують власний бізнес чи підтримують функціонування існуючого, потребують постійно нових знань для створення інноваційних ідей, впровадження сучасних технологій, використання ефективних методів дослідження ринку тощо» [3, с.31]. Таким чином, науково-педагогічні кадри постійно мають бути в курсі найновіших адміністративно-управлінських та технологічно-інноваційних тенденцій та механізмів з метою забезпечення ефективного процесу підвищення професійної кваліфікації та науково-технічної поінформованості підприємців. Ця особливість реалізації економічної освіти впродовж життя надзвичайно

важлива як засіб формування професійно-особистісних компетенцій та світоглядно-ціннісних орієнтацій сучасного українського підприємця.

Важливим виміром необхідності сучасному підприємцю регулярно підвищувати свою професійну компетентність є те, що в сучасному світі підприємницька діяльність тісно пов'язана із застосуванням інформаційних технологій, які постійно і динамічно змінюються і розвиваються. Таким чином, існує нагальна необхідність для підприємця, який керується сучасними тенденціями бізнесу, постійно підвищувати свою професійну та інформаційну культуру та компетентність. «Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися впродовж життя. Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувані в молодій людині та дорослого вміння вчитись» [4, с.73]. Саме вміння навчатися та постійно опановувати нові технологічно-інформаційні засоби та інструменти є особливою ознакою підприємця нової формації, який глибоко усвідомлює роль інформації і знання для успішної діяльності в умовах цивілізаційної ситуації початку XXI століття. Це зумовлює фундаментальну необхідність реалізації освіти впродовж життя як засобу становлення світогляду сучасного українського підприємця.

Одним з ключових соціокультурних та професійних вимірів підприємницької діяльності є постійна динаміка та змінність форм та засобів ведення справи. В сучасному світі цивілізованого бізнесу постійно підкреслюється, що лише здатний до інноваційних нововведень та прогресивних, нехай навіть ризикованих, рішень підприємець має шанс на успіх. А в суспільстві знань успіх можливий лише на основі найновітніших досягнень науки і освіти. «Особливо важливу роль безперервна освіта відіграє для підприємців, для людей, які ведуть активний спосіб життя, для яких конкуренція та динаміка – це стихія, для яких бізнес – це не тільки можливість самореалізації чи отримання прибутку, але й фактор постійного вдосконалення, розвитку, отримання нових знань, творення новітніх концепцій та ідей. Немає такого бізнесу, немає такого виду підприємницької діяльності, який би тільки сформувався і функціонував. Кожен бізнес є рухливим, він розвивається, потребуючи нововведень, системи пристосувань, постійного моніторингу ринку, впровадження нових технологій та інновацій як у виробленні продукту чи наданні послуг, так і в організації управління, регулювання ризиків. А в основі кожного ефективно функціонуючого бізнесу є людина. Саме людина, як суб'єкт підприємництва, її особисті соціальні характеристики, мотиви, бажання самоутвердитися, організаторський талант, здатність до навчання, безперервне прагнення удосконалюватися і впроваджувати щось нове формують розвиток підприємництва, визначає його роль у ринковій економіці, її інноваційних перетвореннях» [3, с.33]. Таким чином, сама ринкова динаміка, змінність форм підприємницької активності, інноваційна природа функціонування системи суспільства знань тощо надзвичайно актуалізують науково-теоретичну, навчально-методичну та організаційно-формальну проблематику становлення та розвитку національної системи економічної освіти впродовж життя.

Зрештою, дуже важливим моментом становлення та розвитку безперервної економічної освіти є проблема диверсифікації та урізноманітнення форм викладання в системі навчання впродовж життя, що мають забезпечити для якомога більшої кількості суб'єктів навчання можливість підвищити свою підприємницько-професійну та загальнокультурно-економічну компетентність. «Для підвищення рівня соціальної відповідальності сучасного бізнесу необхідно формувати та розвивати у підприємців і населення духовну, корпоративну, національну, інформаційну, професійну та інші види культур шляхом здійснення тренінгів, ділових ігор, міні-педагогічних майстерень, надання відповідних науково-консультативних послуг тощо» [6, с.170]. Таким чином, перед науково-педагогічною спільнотою економічного профілю в нашій країні постає актуальне завдання теоретичної розробки та практичного впровадження урізноманітненої формально системи економічного навчання впродовж життя.

І ще одним надзвичайно важливим моментом проблематики економічної освіти та просвітництва є виховання культури економічних відносин («економічної культури») особистості. Підприємці в розвинених країнах є не просто ділками, зосередженими на власному бізнесі, але активними суб'єктами громадського та культурного життя з високим рівнем суспільної свідомості та моральності. «Підприємців у західних країнах відносять до розряду основних ініціаторів інтенсифікації не тільки загальноосвітнього та професійного, а й культурного розвитку населення» [7, с.62]. Саме підприємницька активність призводить до того, що людина для підвищення якості власного життя, потенціалу успішності, особистісного культурного рівня прагне до особистісного самовтілення на основі цивілізованих принципів економічної, підприємницької, бізнесової культури і моралі.

В розвинутих країнах із сучасною системою ринкових відносин підприємницька культура є невід'ємною, більше того рушійною, активною, складовою загального соціокультурного процесу, що створює для населення можливість формування сучасних та прогресивних проявів економічної культури. «Ринковий світогляд є складовою ринкової культури суспільства, а в Україні ринкова культура є ще дефіцитом. Для значної частини населення характерна відсутність: 1) розуміння структури та механізмів ринкової економіки; 2) досвіду участі у функціонуванні ринкових структур; 3) вміння здійснювати ефективну підприємницьку діяльність. Дефіцит ринкової економічної культури торкається всіх рівнів людської свідомості: знань, практичного досвіду, навичок, вмінь тощо» [8]. У зв'язку з цим, перед нашим суспільством постає складне комплексне завдання вироблення методології формування високої економічно-підприємницької культури, що повинно здійснюватися на всіх рівнях соціалізації молоді та по всім напрямкам навчально-виховної, просвітницької, професійної та комерційної активності.

Виховання культури економічних відносин, економічної культури особистості є невід'ємною складовою цілісного процесу економічної соціалізації, який актуалізує для молоді людини ті соціокультурні форми, які домінують в рамках певної системи народного господарювання. Така соціалізація в українському суспільстві ускладнюється його трансформаційною природою, що, в свою чергу, надзвичайно актуалізує проблему формування високого рівня особистісної економічної культури сучасного типу. «Становлення особистості як суб'єкта економічної соціалізації є процесом активної, отже, вибіркової, узгодженої з системою власних потреб і цінностей у сфері економіки, інтеріоризації економічних суспільних цінностей, процес активного включення особистості у систему економічних відносин. Такий ракурс розгляду дає можливість розуміти особистість як суб'єкт економічних відносин в якості творця системи власних економіко-психологічних якостей» [9, с.118]. Таким чином, система економічної освіти та виховання має створювати смисло-ціннісне середовище сприятливе з технологічно-інноваційної та особистісно-гуманістичної точки зору для формування у національній молоді високих стандартів сучасної ринково-підприємницької культури.

Важливим елементом виховання культури економічних відносин, економічної культури сучасної української молоді є вироблення чітких пріоритетів морально-етичного характеру, які б враховували у власній структурі як цивілізовані моральні принципи сучасного ведення бізнесу, так і глибинні народні духовно-моральні традиції української нації. «Сприяти поліпшенню морального статусу майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності, підвищенню їхньої готовності до здійснення моральних вчинків можна шляхом включення до навчальних планів підготовки та перепідготовки фахівців з економіки та підприємництва дисципліни «Етика бізнесу», головна мета якої полягає у підготовці студентів до реалізації сукупності моральних норм, правил та уявлень, які регулюють ставлення, поведінку і взаємини стосунків людей у процесі підприємницької діяльності» [10, с.126]. Надзвичайно важливо, з нашої точки зору, щоб формування етичного підґрунтя підприємницької діяльності формувалося в рамках теоретично-навчальної та навчально-виховної активності в рамках системи економічної освіти, а не стихійно, коли невідповідна в морально-етичному плані молода людина потрапляє у вир нецивілізованого посткомуністичного бізнесу.

Загалом, саме система загальної, професійної економічної освіти, система освіти підприємців впродовж життя несуть в собі основний потенціал виховання культури економічних відносин сучасного цивілізованого ринкового характеру. «Вирішальну

роль у формуванні економічної культури відіграє цілеспрямований процес професійної освіти, під час якого реалізується соціально-педагогічна функція, що передбачає передачу знань, умінь, навичок, вироблення особистісних якостей, що складають економічну освіченість. У нових економічних умовах широке поле професійного розвитку стає доступним тільки тим, хто увібрав у себе нові економічні цінності» [11, с.90]. Це зумовлює необхідність формування в рамках національної системи освіти ефективних механізмів надання населенню всіх можливих видів навчальних та просвітницьких послуг щодо підвищення рівня економічної культури, а професійним підприємцям ще й регулярних послуг щодо постійного підвищення кваліфікації особистісно-культурного та професійно-інноваційного характеру.

Сфера освіти виступає досить складною і розгалуженою системою діяльності, без якої важко собі уявити включення підприємців у сферу моральної культури, оскільки все їх життя так або інакше пов'язане з процесами навчання. Звичайно, в умовах розгортання підприємницької діяльності особливу вагу має економічна освіта. Вона забезпечує, насамперед, відповідний рівень економічних знань підприємців, їх досконалу орієнтацію в проблемах функціонування ринкової економіки, вміння ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси тощо. Проте, економічна освіта відкриває також перспективні можливості для органічного поєднання різних аспектів духовного становлення підприємців. Адже вивчення ними основних економічних законів і принципів господарювання в нових економічних умовах відіграє важливу роль у формуванні їхнього світогляду, а знання і навички, які вони одержують при цьому, дозволяють знаходити правильні рішення в складних умовах функціонування сучасного підприємництва. Більше того, знання процесів розвитку підприємництва дозволяє підприємцям значно зменшити не тільки економічний, але й моральний ризик, який є постійним супутником їхньої діяльності. Поряд з цим треба відмітити, що сучасна система освіти сприяє становленню морально-етичних засад підприємництва, оскільки має на меті формування розвиненої особистості. Сучасна система освіти все більше вбирає в себе загальнолюдські моральні цінності, сприяючи їх утвердженню в суспільстві. Виступаючи ефективним засобом реалізації загальнолюдських моральних пріоритетів, система освіти безпосередньо впливає на процес становлення моральної культури підприємництва [12, с.12–13]. Таким чином, економічна освіта та виховання як засіб становлення світогляду сучасного українського підприємця є інтегральним феноменом, що поєднує в собі можливості прищеплення молоді та населенню загалом в процесі їх економічної соціалізації як знань-технологічних компетенцій ринкового характеру, так і високоморальної та високодуховної насаги до самореалізації в якості активного суб'єкта соціокультурного та громадського розвитку.

Загалом вища економічна освіта, а також освіта впродовж життя, є необхідною умовою підвищення рівня економічної культури українського підприємницького прошарку, особливо молоді, що зумовлює надзвичайно світоглядно-філософську актуальність структурно-освітнього та змістовно-інноваційного розвитку в даній галузі. «Пріоритетами сучасної вищої та професійної освіти є підготовка освічених, соціально грамотних, конкурентоспроможних, конструктивних, мобільних та підприємливих спеціалістів, які могли б самостійно приймати рішення в ситуації вибору, прогнозувати їх можливі наслідки. Досягнення цього результату можливе лише на основі реалізації плановірної, системної, продуктивної виховної роботи, об'єднання державних та громадських ресурсів» [13, с.20]. Дійсно, всі суб'єкти національно-суспільного становлення і розвитку зацікавлені у постійному зростанні економічної культури українського населення, адже вона є фундаментом конкурентоспроможного розвитку країни та національної економіки. Освітня ж система, з нашої точки зору, є ключовим середовищем прищеплення сучасних цивілізованих світоглядно-ціннісних орієнтирів українським підприємцям, особливо молодим та майбутнім.

Список використаних джерел

1. Смілянець О.Г. Інноваційні педагогічні технології в післядипломній освіті фахівців з економічної кібернетики / О.Г. Смілянець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць.

– Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2010. – Випуск 25. – С. 265 – 272.

2. Саух П.Ю. Якість освіти як індикатор рівня життя інформаційного суспільства / П.Ю. Саух // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. – № 29. – С. 3 – 7.

3. Кашуба О.М. Сутність та принципи безперервної освіти у діяльності суб'єктів підприємництва в Україні / О.М. Кашуба // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – № 3. – С. 31 – 38.

4. Борецька Н.П. Конкурентні переваги і виклики ринкової економіки у контексті розвитку вищої освіти / Н.П. Борецька, О.В. Аплат // Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні і психологічні проблеми розвитку суспільства. Збірник наукових праць Донецького інституту ринку та соціальної політики. Серія: «Економіка і менеджмент». – Донецьк: ДІР СІП, 2010. – С. 11 – 17.

5. Білоконь І.В. Проблеми формування соціально-економічних настановлень молоді як суб'єкта соціалізації / І.В. Білоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т. XI, част. 1. – К., 2009. – С. 31 – 39.

6. Смерічевська С.В. Аксиологія соціальної відповідальності сучасного бізнесу / С.В. Смерічевська // Вчені записки Університету «КРОК»: Збірник наукових праць. – 2008. – № 18, том 1. – С. 166 – 171.

7. Хромов М.І. Зарубіжний досвід управління професійною підготовкою персоналу / М.І. Хромов // Ринок праці та зайнятість населення. Науково-виробничий журнал. – 2011. – № 2. – С. 61 – 64

8. Кривега Л.Д. Ринковий світогляд: зміст і цінності / Л.Д. Кривега, К.В. Сухарева // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування нової економіки XXI века» (23 – 24 декабря 2010). – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20101224/1_krivega.htm

9. Дембицька Н.М. Економічний досвід як чинник становлення суб'єкта економічної соціалізації: концепція дослідження / Н.М. Дембицька // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т. XI, част. 1. – К., 2009. – С. 110 – 118.

10. Кононець М.О. Моральний статус майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності / М.О. Кононець // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2007. – Випуск 3. – С. 121 – 126.

11. Коваленко О.В. Економічна культура як складова підготовки висококваліфікованих фахівців у ВНЗ / О.В. Коваленко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – 2011. – № 13 (224), липень, частина 1. – С. 86 – 91.

12. Акоюн В.Г. Морально-етичні цінності підприємця: формування та розвиток (соціально-філософський аналіз). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Специальність: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Валерій Акоюн. – К., 2004. – 18 с.

13. Белогуров А.Ю. Приоритети виховання в процесі підготовки сучасного спеціаліста / А.Ю. Белогуров // Педагогическое образование и наука. Научно-методический журнал. – 2009. – № 5. – С. 20 – 25.

Олексенко Р.И. Педагогические кадры для экономического образования: учеба на протяжении жизни

Анализируется специфика подготовки и переподготовки педагогических кадров для системы экономического образования; подчеркивается потребность их самообучения в соответствии с изменением экономической среды, обеспечения экономического образования на протяжении жизни.

Ключевые слова: человек, образование, педагогические кадры, экономика, культура, воспитание, самообучение.

Olekseenko, R.I. Pedagogical shots for economic education: studies during life

The specific of preparation and retraining of pedagogical shots is analysed for the system of economic education; the requirement of their self-training is underlined in accordance with the change of economic environment, providing of economic education during life.

Key words: man, education, pedagogical shots, economy, culture, education, self-training.

УДК 378–057.875–054.62:39(=161.2) (091)

Мартиненко Н.М.

**«Історія української культури»
для англомовних студентів.**

Тема п'ята

Аналізуються особливості розвитку культури України другої половини 17–го – 18–го століть і пропонується матеріал для викладання нормативного курсу «Історія української культури» для англомовних студентів першого курсу неісторичних спеціальностей.

Ключові слова: духовний прогрес, elementary schools, collegiums, school–college, university, academy, Ukrainian soul.

Актуальність теми лекції є очевидною. Студенти–іноземці, які вивчають нормативний курс «Історії української культури» аналізуючи культурний розвиток України другої половини 17–го – 18–го століття, роблять висновок, що значну роль у царині культури відіграла освіта.

Вивчаючи факти з історії розвитку початкової, середньої та вищої освіти в Україні, можна зрозуміти унікальність і специфічний характер формування української еліти і роль навчальних закладів різного рівня у цій справі.

Отже, метою даної статті є композиція матеріалу до проведення п'ятої теми курсу, присвяченої розвитку української культури у другій половині 17–го – 18–му столітті.

Авторка врахувала специфіку базової мовної та загальноосвітньої підготовки іноземних студентів. Надано текст, з яким студенти і викладачі можуть працювати на лекційних та практичних заняттях.

**Topic 5: Culture of Ukraine
(second half of 17th– 18th centuries)**

Plan

1. Education and science.
2. Cultural–educational activity of Kyiv Mohyla academy.
3. Ivan Mazepa and his activity in cultural sphere.
4. Ideas of Hryhorii Scovoroda, Ukrainian travelling philosopher.

The level of spiritual culture of any nation is defined by the situation in sphere of education and by spread of scientific knowledge in society. This period of the second half of 17th – 18th centuries was the evidence of spiritual progress of Ukrainian people.

At this period after the events of the middle of the century, I mean liberation war of 1648–1654 the Ukrainian state was formed. The part of it at the Left–Bank Ukraine (Hetmanschyna) existed like autonomy in frames of Russian empire up to the early 18th c.

Education of Hetmanschyna attained high level. In 1740 there were 866 primary schools, where children studied reading and writing.

Colleges (collegiums) played an important role in the development of secondary education in Ukraine. There were 3 collegiums in Ukraine in 18th century: Chernihiv (1700), Kharkiv (1721), and Pereyaslav (1738). They mostly prepared clergymen, teachers for elementary schools, and officials for state enterprises. Among pupils there were children of nobility, clergymen, rich bourgeois and Cossacks.

In sphere of high education we should mention that there were not many universities at the territory of Ukraine. Just Lviv University was founded January 20, 1661 after special order of Polish king Jan II Kazimir at the basis of Lviv Jesuit school–college. There were 4 faculties there: philosophic, theologian, judicial and medical. Teaching there realized by Latin language, and after the incorporation of Halychyna (in 1722) to Austrian state – in German or Polish.

Kyiv Mogyla College (it received the judicial rights and the title academy in 1701) was the spiritual, educational, scientific and cultural centre of Ukraine. It was like Oxford for